

կցութեանց միցութեանց մէջ մօտաւ լուտ ընտրութեանց պատճառաւ :

Թիէրի եզական բաղդն էր տեսնել իր համբաւոյն հսկայակերպ բարձրանալը կենացը վերջին մասին մէջ : Մի միայն ցաւ մ'ունեցաւ, այն էր որ իր փառաց այս աճումն կատարուեցաւ աղիտիւք Գաղղիոյ, զոր այնչափ սիրեր էր :

Կենացն այս արեւմուտքն շատ պայծառ եղաւ : Յիրաւի մեծապէս ստգտանելի էր իրենն այն վարմունքն որով զլխաւոր գրգռիչներէն մէկն եղաւ հայրենակցացը նախանձուն և ատելութեանն ընդդէմ Գերմանիոյ, բայց ազնուականութեամբ հատուց իր այս

պարտքը : Ինքն եղաւ միակ Գաղղիացին որ գիտցաւ ընդդիմանալ Պիզմարք իշխանին : Թշնամւոյն հայրենիքէն դուրս ելլելը որչափ ալ Գաղղիոյ տնտեսական արտաքոյ կարգի կարողութեանն արգասիքն ըլլայ, սակայն եթէ կայ մէկն որուն արգիւնքն ըլլայ այս գործն, այն մէկն է Թիէրի : Երբ փառաց ծայրն բարձրացեր էր՝ մահը վրայ կը հասնի : Ետ որոյ առաջին նախագահն եղեր էր գաղղիական երրորդ Հասարակապետութեան, մօտ էր նաև հասնիլ երրորդ նախագահն ըլլալու : Վասն զի առ ինքն ձգեր էր վստահութիւնն ու ակնկալութիւնը մեծի մասին Գաղղիոյ :

ՀԱՆՌԷՍ

ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի Ն

29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1877

Ետ տարեկան երկար աշխատութեան հասաւ վերջապէս ուսանողաց ցանկալի ժամն և վայրկեանն, որ տեսնելով իրենց վաստակոյ արդիւնքը պսակեալ և առաջի օտարաց և ազգայնոց՝ կը զուարճանան և կ'ուրախանան, որով մեծ ակնկալութեամբ կը քաջալերեն իրենց ծնողքը և հայրենիքը, որ կը ցանկան օր մը տեսնել զանոնք ազգին պայծառ զաւկներ և պայծառացուցիչ անձինք, թէ կրօնիւք թէ կրթութեամբ և թէ ուսմամբք : այնպէս որ այս երեք տեսակ օղակներով շարք մը պսակաց հիւսելով յարուցանեն և կանգնեն երբեմն հայկական Ոգին, որ յաւերակս կ'ողբայ զեռ զբախտ Հայաստանի : Դպրոցք և վարժարանք են յիրաւի ազգի մը ապագայ սերմն և յոյսն, այն տեղ կ'երևայ թէ ինչ պիտի ըլլայ ազգին հանդերձեալ վիճակն և բախտն և կամ զոնէ կրնայ դուշակուիլ թէ որ ուղղութեամբ կ'ընթանայ ազգի մը ոգին, և ինչ տեսակ տարերօք բաղկա-

յեւալ է : Այսպիսի յուսալից ապագայ մը կը խոստանայ նաև այն պատանեաց խումբն որ օտար երկնից և օտար աստեղաց ներքև կը ճգնին հարուստ աւարներ փոխադրել իրենց սեպհական հայրենիքն , կը տեսնուին հայաբնակ ամեն գաւառներէն ժողովեալ տեսակ տեսակ ծաղկունք՝ որ պիտի սփռին և ծաղկեցուենն Հայաստանի տարածուն և բեղնաւոր հողը : Պէտպէս կարողութիւնք մտաց և ձեռաց կը մրցին գերազանցելու զիրեարս , և փայլուն ապագայ մը յուսածուենել կու տան իրենց ներկայ տհաս և չափաւոր հասակաց մէջ :

Պատանեաց թիւն կը հասնի 74 հոգւոյ , որ կը բաղկացունեն Մուրատ—Ռաֆայելեան վարժարանին ընթացքը ներկայապէս , և որք իրենց ամենայն ուսմանց հանդիսացումը կատարելով հրապարակաւ ընտանի և օտար վարժապետաց առջև և քաջութեան պէսպէս տիտղոսներով պատուեալք՝ կը ներկայանան այսօր աւելի բազմազումար ակմբի մը առջև ընդունել իրենց վարձքը :

Պայծառ և գեղեցիկ օր մը սահմանուած էր հանդիսին խմբուելու վարժարանին ոսկեձեղուն կամարաց ներքև : Առաւօտեան ժամը տասնութէկին , ըստ արևմտեայց , սկսան հրաւիրեալքն երևել . և յետ կէս ժամու սկսան նախ պատանիք վարժարանիս՝ հնչեցնել դաշնակաւ գեղեցիկ երգ մը , և թնդացնել պալատին ձեղունքը : Ի հրաւիրելոցն արժանի յիշատակաց անձինքն էին , գաւառիս իշխանապետն կոմս Սորմաննի Մորէզդի , որ իւր արժանապատիւ ազնուութեամբ պատուեց մեր ակումբն , և ապա Օսմանեան ընդհանուր հիւպատն մեծապատիւ Միքայէլ Էֆէնտի Մաքսուտ , և իւր փոխանորդն . ապա կարգաւ կու գային ուրիշ հրաւիրեալք և ծանօթք վարժարանին , և ետքը վարժապետաց դասն , և ապա բովանդակ մանկանց և պատանեաց խումբը :

Մասնաւոր յիշատակաց արժանի են նաև այն անձինքն՝ ի Միաբանութենէս որք զանազան կերպով աշխատութիւն ունեցեր են և ունին սոյն վարժարանիս վրայ . յորոց ի մասնաւորի Նախագահն բովանդակ բազմականին՝ Գերապատիւ Արքեպիսկոպոս և Աբբահայր Միաբանութեանս իգնատիոս վ. Կիւրեղեան , որ երկար ժամանակ տեսչութենէ վերջը ի սոյն վարժարանիս՝ աստուածընտիր օծմամբ բարձրացաւ ի գահ աբբայութեան Մխիթարեան Միաբանութեան , և այսօր առաջին տեղին ունէր ի հանդիսի : Զմուռնաք յիշատակել նաև վարժարանիս բազմավաստակ և աշնի Տեսուչն վ. Հ. Գրիգոր վ. Ճէլալեան , Հանդիսին սկիզբն , յետ առաջին երաժշտութեան՝ Պ. Հ. Մինաս Նուրիխանեան , վարժարանին ուսումնական ընթացից տեսուչն երկար ատենախօսութիւն մը՝ ըրաւ իտալերէն լեզուով , յորում կը ճառէր հայկական մատենագրութեան և պատմութեան զանազան ժամանակ կրած յեղափոխութեանց վրայ , զոր գործած են յոյն , արաբացի և լատին լեզուներն . մինչև երկայն շրջանաւ կը բերէր կը հասցունէր պատմութիւնն մինչև այս ժամանակս , կնքելով իր ճառն առ պատանիս Դպրոցին գովասանքով մը : Յետ ծափահարութեամբ ընդունուելու այս ճառն , նոր երաժշտական գեղգեղանք սկսան հնչեցնել պատանիք ի զբօսանս բազմականին . և յայտնապէս կը ցուցնէին իրենց ճարտար կարողութիւնն և բազմաշխատ ջանքն և բազում ծափահարութեամբ գովուեցան : Ապա ոմանք յառաջադէմ պատանեաց խօսեցան զանազան լեզուօք , այս ինքն՝ հայկական , տաճկա-

կան, գաղղիական, իտալական, անգղիական և գերմանական բարբառով, մանր ճառեր՝ շնորհակալութիւն ուղղելով առ հանդիսագիրս և իրենց ըրած ուսմանց ընթացքն բացատրելով։ Այս ճառից միջոց զարնուեցան երբեմն երաժշտական գործիք ալ դաշնակաւ և գեղգեղանօք՝ ինչպէս որ սովորութիւն էր վարժարանիս հանդիսին։

Յետ այս ամեն հանդիսից Նախագահն Արհիպապատիւ Արքահայր Ռիտիս խօսեցաւ առ աշակերտս յորդոր քաջալերիչ, գովելով անոնց արիաքար ըրած ջանքն և ուսումներն, և յառաւելագոյնն խրախուսելով, որ օր մը ըլլան պիտանի անձինք, նեցուկ ընտանեաց, պարծանք և օգուտ հայ ազգին՝ հոգւոյ, մտաց և սրտի ճշմարիտ և կատարեալ գաստիարակութեամբ։

Հուսկ ուրեմն բերուեցան պատանեաց ակնկալեալ մրցանակներն, զորս Արհիպապատիւ Նախագահն և աղնուաչութեան կուսակալն և հիւպատոն Օսմանեան Բարձրագոյն Դրան և այլք ՚ի հրաւիրելոցն կարգաւ բաշխեցին իւրաքանչիւրին։ Ոմանք նաև արտաքին վարժապետաց վկայագրով պսակուեցան, և ժափահար գովութեամբ պատուեցան ՚ի բազմականէն։ Աւելորդ համարեցանք առանձին յանուանէ յիշատակել զարիագոյնս ՚ի պատանեաց, բաւական սեպելով որ իւրաքանչիւրին վարկը և արժէքն արդէն նշանակեալ յառանձին ցուցակս՝ դրկուած են առ իւրաքանչիւր ծնողս, որոնք տեսնեն յայտնի իրենց զաւակաց ըրած ջանքը և յառաջագիմութիւնն։

